

MEDISCHE VERRASSINGEN IN DE BIJBEL



ALIE HOEK-VAN KOOTEN

Medische verrassingen in de Bijbel

ALIE HOEK-VAN KOOTEN

MEDISCHE VERRASSINGEN IN DE BIJBEL

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Omslagontwerp en lay-out binnenwerk: Andries Mol

ISBN 978 9043544320

ISBN 978 9043544375 (e-book)

NUR 702

www.kokboekencentrum.nl

De bijbelcitaten in deze editie zijn afkomstig uit de Herziene Statenvertaling (HSV)

Afbeeldingen afkomstig van iStock

© 2026 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan.

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

INHOUD

Woord vooraf	7
1. Operatie onder narcose in het paradijs	10
2. Erfelijkheid en trouwen binnen familierelaties	13
3. Besnijdenis op de achtste dag	16
4. Behandelen van botbreuken	19
5. Hygiëne van de man	20
6. Hygiëne van de vrouw	25
7. Omgaan met ontlasting	32
8. De pest	35
9. Melaatsheid	41
10. Aanvankelijke onvruchtbaarheid	47
11. De geboorte van twee tweelingen	56
12. Sterfte in het kraambed	65
13. De vroedvrouwen van Egypte	69
14. Jakob loopt mank	74
15. Hongerklop	77
16. Reus Goliath	79
17. De plotse dood van Nabal	82
18. De kreupele Mefiboseth	85
19. Koning Asa en zijn zieke voeten	87
20. De zoon van een weduwe in Zarfath	90
21. De zoon van een Sunemitische vrouw	91
22. De behandeling van de ziekte van koning Hizkia	94
23. De darmaandoening van koning Joram	97
24. De oudere mens	99
25. Psychische aandoeningen in de Bijbel	103

26. Zwangerschap van Elizabet en Maria	112
27. Dokter Lukas en de andere evangelisten	118
28. De eunuch van de <i>kandake</i>	127
29. Herodes Agrippa door de wormen gegeten	130
30. De maanzieke knaap	133
31. Zintuigelijk gehandicapt	136
32. Motorisch gehandicapt	141
33. Demonen in het spel	148
34. Twee gelijkenissen medisch bekeken	158
35. Jezus wekt drie doden op	164
36. Het lijden en sterven van Jezus	170
37. Apostolische genezingen	177
38. Wat gebeurde er met Eutychus?	183
39. Gebedsgenezing en ziekenzalving	186
40. Paulus en 'de doorn in het vlees'	191
Verantwoording	200

WOORD VOORAF

In dit boek lezen we de Bijbel door een medische bril. Ziekte en gezondheid spelen een grote rol in het leven van mensen. De mensen die we in de Bijbel tegenkomen, zijn mensen zoals wij. Ook zij hebben hun klachten en kwalen. Hoe gaan ze daarmee om? In het Oude Testament lezen we bijvoorbeeld in de Psalmen hoe zieken tot God om genezing roepen. In het Nieuwe Testament komen zieken en gehandicapten in drommen achter Jezus aan omdat ze graag gezond willen worden.

Jezus zelf heeft als mens te maken gekregen met ziekten, zoals we kunnen ontlenen aan bijvoorbeeld een tekst als Jesaja 53:3, 4. *Hij was veracht, de onwaardigste onder de mensen, een Man van smarten, bekend met ziekte. (...) Voorwaar, onze ziekten heeft Hij op Zich genomen, ons leed heeft Hij gedragen.*

Waar leden zieke mensen in de Bijbel aan?

Het heeft mij altijd al erg geïnteresseerd waaraan de mensen die in de Bijbel ziek zijn zoal geleden moeten hebben. Je leest nogal eens van hun symptomen en dan moet er toch met de huidige medische kennis van zaken een diagnose gesteld kunnen worden. Ook lees je van epidemieën.

We moeten uiteraard beseffen dat de Bijbel geen medisch handboek is en dus blijft het soms speculeren over wat iemand gehad zou kunnen hebben. Aan de andere kant is het zo dat er soms interessante gegevens worden verstrekt die verwijzen naar wat er aan de hand is. Ik heb over dit onderwerp vaak lezingen gehouden in den lande. En iedere keer weer vroegen de mensen of ik hier niet eens een boekje over zou willen schrijven. Daar is het nu dan van gekomen.

Bijbelse gezondheidswetten

Behalve beschrijvingen van ziekten en genezingen komen er in de Bijbel, en dan met name in het Oude Testament, wetten voor die een positieve uitwerking hebben op de gezondheid van mensen. Denk bijvoorbeeld aan wetten om verspreiding van ziektekiemen zoals bacteriën tegen te gaan. En dat in een tijd dat men nog niet eens wist dat micro-organismen bestonden. Nu we dat wel weten, kunnen we ons voorstellen hoe die micro-organismen zich kunnen verspreiden. De wetten in het boek Leviticus zijn daar in feite al op gebaseerd en kunnen dus op één lijn worden gezet met onze moderne gezondheidswetten. Daardoor was de volksgezondheid van de Israëlieten eeuwen geleden veel beter dan die van de omringende volken.

Bijbel positief over het menselijk lichaam

Helaas is in de kerkgeschiedenis het menselijk lichaam niet zelden gezien als een soort kerker of kooi waarin de ziel, als het edeler deel van de mens, gevangen zat. De dood zou dan de bevrijding brengen van de onsterfelijke ziel uit het vergankelijke stoffelijk omhulsel. Franciscus van Assisi noemde het lichaam ‘Broeder ezel’, omdat je het lichaam nu eenmaal nodig had op de reis door dit aardse leven van wieg tot graf. Maarten Luther sprak zelfs over het lichaam als een ‘madenzak’, omdat na de dood de maden tevoorschijn zouden komen om het te verteren. Dat is overigens niet het geval, want als iemand is overleden, wordt het lichaam door bacteriën van binnenuit verteerd.

Hoe geheel anders spreekt de Bijbel over het menselijk lichaam. God gaat in Genesis 1:26 eerst met zichzelf in beraad voordat de mens op de zesde dag wordt geschapen. Volgens Genesis 2:7 vormde Hij eigenhandig de mens uit de aarde en blies hem de levensadem in. In Genesis 2:22 staat dat de Heere God de vrouw bouwde vanuit een rib van Adam. Niet alleen geestelijk, maar ook lichamelijk is de mens een kunstig product van Gods scheppende arbeid. Hij heeft zich daar hoogstpersoonlijk mee beziggehouden.

Deze positieve toon wordt door heel de Bijbel heen volgehouden. Zo wordt in Psalm 139 op bijzonder tere wijze geschreven over het begin van het menselijk leven in de moederschoot als een borduursel van Gods vingers. Het bijbelboek Hooglied spreekt over de lichamelijke schoonheid van bruid en bruidegom.

In 1 Korinthe 12 vanaf vers 12 worden de verschillende onderdelen van het menselijk lichaam op een prachtige manier als voorbeeld gebruikt voor het harmonieus functioneren van de verschillende leden binnen de gemeente van Christus. Het lichaam bestaat uit vele onderdelen die in alle verscheidenheid en met verschillende functies aan elkaar verbonden zijn en met elkaar samenwerken. Alle delen van het menselijk lichaam hebben elkaar nodig. Het ene deel is niet belangrijker dan het andere, met elkaar vormen ze het ene lichaam. Zo is het ook gesteld met de gelovigen als leden van de christelijke gemeente waarin ieder lid zijn of haar eigen gaven heeft, de een op de ander is aangewezen en niemand kan worden gemist.

In het grote toekomstbeeld van een nieuwe hemel en aarde gaat het niet over lichaamsloze geesten, maar over een vernieuwde schepping, waar de mensen zullen leven met verheerlijkte lichamen (zie bijv. 1 Kor. 15:42-49). We worden door het geloof in Jezus Christus niet *van ons lichaam* verlost, maar *inclusief ons lichaam* verlost. (Rom. 8:11, 23) Verlossing betekent niet dat we van ons lichaam afkomen, maar dat ook ons lichaam vernieuwd wordt.

Zo zouden we nog een poos door kunnen gaan met positieve referenties aan het lichaam in de Bijbel. Alle reden dus om de Bijbel eens te lezen door een medische bril.

Tot slot

En tot slot wil ik graag mijn lieve man Jan bedanken. Ik kon steeds een beroep op hem doen. Heel fijn om iemand met grote theologische kennis zo dicht in de buurt te hebben. Ook heeft hij de tekst meermalen doorgelezen en mij zo voor theologisch struikelen behoed.

In dit boek gebruik ik de Herziene Statenvertaling tenzij anders aangegeven.

Alie Hoek-van Kooten
Veenendaal, januari 2026

1

OPERATIE ONDER NARCOSE IN HET PARADIJS

Wie de Bijbel leest door een medische bril komt regelmatig voor verrassingen te staan. Zo zou je bijvoorbeeld niet verwachten dat er in de Bijbel al heelkundige ingrepen besproken worden. Toch is dat al wel het geval. Zelfs in zekere zin al in het tweede hoofdstuk van het eerste bijbelboek, Genesis, als de vrouw wordt geschapen uit het lichaam van Adam.

Eerste heelkundige ingreep

In Genesis 2:21 lezen we in poëtische taal over de eerste heelkundige ingreep en ook over de eerste narcose: *Toen liet de HEERE God een diepe slaap op Adam vallen, zodat hij in slaap viel; en Hij nam een van zijn ribben en sloot de plaats daarvan toe met vlees.*

God liet eerst een diepe slaap op Adam vallen. Het is niet zomaar een slaap(je), maar meer een soort narcose, want er staat: ‘diepe slaap’. En dan vindt de ingreep zelf plaats. Deze houdt in dat er een rib van Adam wordt weggenomen en dat dan de plaats van de rib wordt toegesloten met vlees. Hierna gaat God verder met het bouwen van de vrouw uit die rib. Zoals het is beschreven, ziet het eruit als een volledige operatie met eerst narcose, vervolgens de ingreep zelf en ten slotte het dichten van de incisie.

Pijn gevoeld?

Je kunt je natuurlijk afvragen of Adam en Eva in het paradijs überhaupt al pijn konden voelen en of het om die reden wel nodig was om Adam in een diepe slaap te brengen. Of werd Adam misschien in een diepe slaap gebracht, zodat hij bij het wakker worden des te meer verrast

zou zijn? Hoe dan ook, het is wel frappant dat Adam eerst in een diepe slaap wordt gebracht en dat pas daarna de ingreep plaatsvindt.

Pijn als beschermingsmechanisme

Hoewel wij een hekel hebben aan pijn, is pijn van grote betekenis als beschermingsmechanisme. Juist omdat je pijn hebt, weet je dat er wat aan de hand moet zijn en er medische hulp moet worden gezocht. Ook gebruik je het pijnlijke lichaamsdeel minder of zelfs helemaal niet, zodat het rust krijgt om te herstellen.

Er bestaat een zeer zeldzame aandoening die CIPA wordt genoemd en voor het eerst in 1932 werd beschreven. CIPA betekent: Congenitale Ongevoeligheid (*Insensitivity*) voor Pijn en *Anhydrosis*. Mensen met CIPA kunnen geen pijn voelen omdat de pijngevoelige zenuwen niet goed zijn verbonden met de hersenen. Ook voelen ze geen temperaturen en kunnen ze niet zweten (*anhydrosis*). De meeste mensen met CIPA worden niet ouder dan vijf jaar. 25 jaar is wel het maximum. Dit komt doordat ze niet voelen dat er wat met hun lichaam aan de hand is en door blijven lopen met infecties en verwondingen, die ernstige gevolgen hebben.

Bij de ziekte melaatsheid zien we hetzelfde verschijnsel. De uiteinden van de zenuwen worden aangetast door de bacterie die melaatsheid veroorzaakt, met als gevolg dat de patiënt geen pijn meer voelt van verwondingen die hij oploopt. De patiënt blijft doorlopen waardoor het alleen maar erger wordt en dit uiteindelijk verminkingen tot gevolg heeft.

Ontdekking narcose in de negentiende eeuw

Pas halverwege de negentiende eeuw werd de narcose ontdekt en kon deze worden toegepast. Dus vele, vele eeuwen later nadat 'de eerste narcose' in het paradijs had plaatsgevonden. In 1847 werd in het Binnengasthuis te Amsterdam voor het eerst ethernarcose gegeven door professor Tilanus. Maar opereren bleef nog steeds een hachelijke zaak, want men steriliseerde instrumenten nog niet omdat men nog niet wist dat bacteriën infecties konden veroorzaken met alle gevolgen van dien.

Bouwen van de vrouw

In Genesis 2:22 wordt verteld hoe God verderging met het bewerken van de rib om daaruit een vrouw te formeren. Hierdoor wordt aangeduid dat man en vrouw tot hetzelfde menselijke geslacht behoren. De vrouw is niet apart geschapen, maar vanuit Adam. Ze hebben beiden dan ook hetzelfde menselijk DNA al heeft de vrouw wat betreft de geslachtschromosomen een XX-patroon en de man een XY-patroon. Dus toen de vrouw gemaakt werd, moet dat zijn aangepast zodat alle lichaamscellen van Eva het XX-geslachtschromosomenpatroon gingen vertonen.

Ook de rest van het DNA van Eva zal geen exacte kopie geweest zijn van dat van Adam. Het DNA van Eva zal zodanig zijn aangepast dat er voor het nageslacht een maximale variatie van erfelijke eigenschappen mogelijk werd.

2

ERFELIJKHEID EN TROUWEN BINNEN FAMILIERELATIES

Interessant is het om te zien hoe menselijke eigenschappen worden overgeërfd. In de kern van iedere cel (behalve de rode bloedcellen en bloedplaatjes, want die hebben geen kern) van ons lichaam zit het complete erfelijke materiaal, het DNA. Op dat DNA staan de ongeveer twintigduizend erfelijke eigenschappen gecodeerd die een mens maken tot wat hij is. Dat erfelijk materiaal is opgedeeld in 46 stukjes, de chromosomen. Twee ervan bepalen ons geslacht en worden dan ook de geslachtschromosomen genoemd.

In de voortplantingscellen (zaadcel van de man en eikel van de vrouw) zit de helft van het aantal chromosomen. Bij de bevruchting (conceptie, als zaadcel en eikel met elkaar versmelten) komen de 23 chromosomen van de vader en de 23 chromosomen van de moeder bij elkaar en zo zijn er dan weer 46 chromosomen in de kern van die bevruchte eikel. De bevruchte eikel gaat groeien door celdeling. Bij iedere volgende celdeling worden die 46 chromosomen gekopieerd en wordt er informatie uitgerold die voor die desbetreffende cel van belang is. Zo ontwikkelt de bevruchte eikel zich tot een mens.

Pas in de twintigste eeuw is men er meer en meer achter gekomen hoe dat in z'n werk gaat. We zullen zien dat de Bijbel er toch al het een en ander over zegt.

Trouwen als broer en zus, neef en nicht enzovoorts

In het gezin van Adam en Eva, de allereerste generatie, kan het gewoon niet anders zijn geweest dan dat een broer en zus met elkaar gingen trouwen en zo kinderen kregen. We kijken daar nu vreemd tegenaan en zouden van incest spreken. Maar we moeten niet vergeten dat er

zo vlak na de schepping en zondeval sprake was van een bijzondere situatie.

We kennen drie kinderen van Adam en Eva bij naam: Kaïn, Abel en later Seth. In Genesis 5 vers 4 staat dat Adam zonen en dochters verwekte. Dus er zijn nog veel meer kinderen dan deze drie geweest.

Dat de broers en zussen in de tweede generatie met elkaar trouwden en kinderen kregen, was een situatie die later niet meer nodig en wenselijk was. In de generatie van de kleinkinderen van Adam en Eva zullen neven en nichten met elkaar getrouwd zijn en ook weer kinderen hebben gekregen. Vervolgens zullen dan de achterneven en achternichten met elkaar zijn getrouwd en kinderen hebben gekregen en zo komt de bloedverwantschap steeds verder uit elkaar te liggen.

Adam en Eva hadden zuiver DNA, zonder foutjes

Was er dan niet een groot risico op aandoeningen bij de kinderen en later ook kleinkinderen van Adam en Eva, doordat er aanvankelijk binnen erg nauwe bloedverwantschap met elkaar werd getrouwd? Nee, want Adam en Eva hadden nog zuiver erfelijk materiaal (DNA) in hun lichaamscellen en ook in hun voorplantingscellen. Ze hadden nog geen foutjes in hun DNA die erfelijke aandoeningen tot gevolg konden hebben. Zowel Adam als later ook Eva is in het paradijs met zuiver en perfect DNA in hun lichaams- en voortplantingscellen geschapen. Het risico van het krijgen van kinderen met erfelijke aandoeningen deed zich dan ook nog niet voor.

Foutjes sluipen door de generaties heen in het DNA

Bij iedere celdeling in het lichaam moet het gehele DNA gekopieerd worden zoals we al zagen. Als je ziet hoeveel informatie er op staat, kun je dat proces vergelijken met het kopiëren van een complete bibliotheek. Het DNA in iedere cel bestaat uit ongeveer twaalf miljard bouwstenen (*nucleotiden*) ofwel zes miljard nucleotidenparen. Bij iedere celdeling moet dit allemaal worden gekopieerd. Het is eigenlijk een wonder dat er in ons DNA maar zo weinig foutjes insluipen. Dat komt omdat de cel zelf ook mechanismen heeft om deze zo veel mogelijk te corrigeren. Maar toch glipt er af en toe een foutje door en nestelt het zich in het DNA en dat kan dan een ernstige erfelijke aandoening tot gevolg hebben. Kleine foutjes met grote gevolgen.

VERRASSENDE FEITEN EN ACTUALITEITEN OVER ZIEKTE EN GEZONDHEID IN BIJBELSE TIJDEN

De Bijbel staat vol met informatie over ziekte en gezondheid. In *Medische verrassingen in de Bijbel* geeft de auteur een uitgebreide uitleg over de verschillende onderwerpen die vanuit de Bijbel naar voren komen. Van actuele reinheidswetten tot de medische achtergrond van de nieuw-testamentische genezingen, de hele Bijbel komt aan bod. Door de huidige medische kennis toe te passen wordt er achterhaald waar veel zieke mensen in het Oude en Nieuwe Testament aan leden.

Daarnaast geeft de auteur ook aandacht aan de manier waarop mensen in de bijbelse tijden met ziekte omgingen en welke rol hun geloof daarin speelde. Dit boek biedt veel verrassende informatie en geeft een nieuwe kijk op veel bijbelgedeelten.

Alie Hoek-van Kooten is arts en verdiept zich al langere tijd in medische zaken in de Bijbel.



KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT